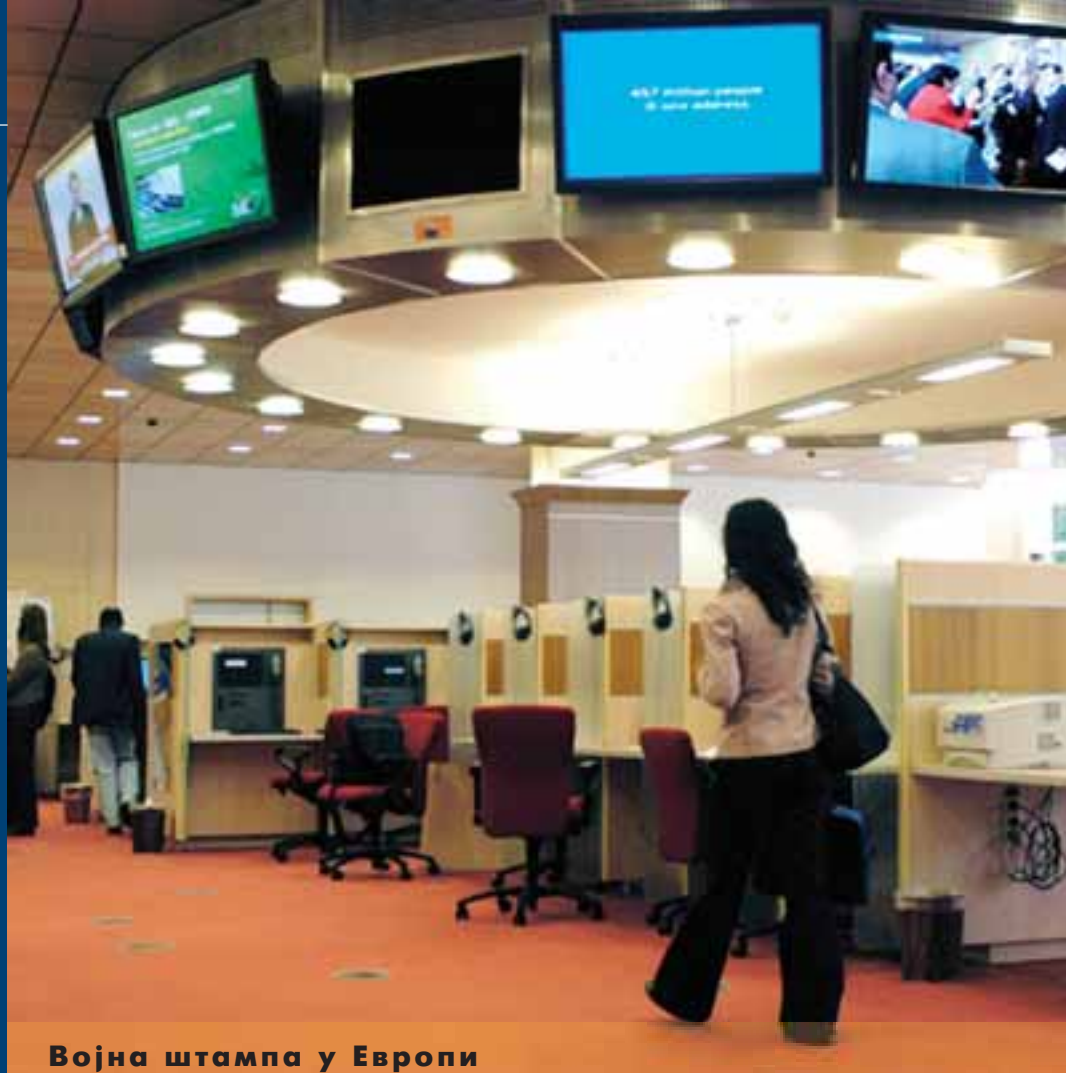

Када су се, 1977. године, поводом обележавања 120-годишњице италијанског војног магазина Ривиста Милитаре, на иницијативу тадашњег главног и одговорног уредника Дионизија Сепиелија, уредници војне штампе из осам европских земаља – Италије, Швајцарске, Белгије, Савезне Републике Немачке, Аустрије, Француске, Велике Британије и Холандије – први пут састали у Риму, војна штампа представљала је главни извор информација за војску и ширу јавност у земљама тада подељене Европе. Мада се данас велика количина непосредних информација и детаљнији документи могу добити на Интернету, војна штампа и даље остаје важан елемент јавног информисања. Више од 110 специјализованих европских штампаних медија обраћа се милионској читалачкој публици, што потврђује знатан интерес за збивања на подручју одбране. Модернизација и реформе одбране и војних система доприносе и трансформацији војних штампаних медија и развоју војних публикација.

Војна штампа у Европи

Заједничке вредности

Војне новине, часописи и магазини представљају само део информативне производње коју креирају модерне и разнолике службе јавног информисања у оквиру система одбране. Пошто имају сопствена буџетска средства, те службе понекад делују као самосталне управе, као у Белгији, Француској, Немачкој, Румунији... Оне обухватају службе и одељења са сопственом ТВ, радио, видео и новинском производњом, која се креира у редакцијама електронских и штампаних медија, понекад и у приватним агенцијама, аналитичким и документационим центрима, одељењима за стратешко планирање комуникацијских догађаја и праћење масовних медија, службама за односе с јавношћу на домаћем и међународном нивоу, одељењима за образовање и унапређење и другим службама које запошљавају војне и цивилне стручњаке.

Тако, на пример, у Министарству одбране и Савезним оружаним снагама Немачке излази седам војних часописа са тиражом који премашује 700.000 примерака. Само магазин за младе издаје се тромесечно, а тираж износи 250.000 примерака. Информације се преносе и преко *Бундесвер ТВ*, Интернета и интранета (<http://www.bmvg.de> или <http://www.bundeswehr.de>) и других облика мултимедијалне продукције с образовним и информативним видео садржајем.

■ Задаци остају непромењени

У области односа с јавношћу, министарства одбране у Белгији и Румунији развила су сличне структуре на нивоу управа (управе за односе с јавношћу). Осим наведених начина информисања, Национални Радио 1 у Румунији суботом има редовну недељну емисију са војним садржајем. У Белгији, на пример, Управа за односе с јавношћу обухвата и одељења за регрутацију.

Системи одбране стално се прилагођавају новим информационим технологијама. Већина непосредних информација и докумената доступних јавности могу се наћи на њиховим Интернет странама.

Осим тога, војна периодика и штампа, поред штампане верзије, прати промене и користи разне инструменте Интернета. Код већине, веб портали министарства одбране садрже информације које су намењене претежно домаћој јавности, мада је све већа количина информација доступна на енглеском и другим већим светским језицима.

У својим напорима да нађу начине да брзо реагују на све веће захтеве заинтересоване јавности, напредни системи увели су веб форуме и бесплатне телефонске линије, док код пружања информација циљној јавности користе и електронске новине. Један од таквих примера је и Newsletter (<http://www.mapn.ro/newsletter>), електронске вести на енглеском језику, које објављује Министарство одбране Румуније за обавештавање иностране јавности. У САД, електронска верзија интерних вести, Military.com (<http://www.military.com>), уједно је и врло ефикасно средство за ширење електронским

КОДЕКС ВОЈНОГ НОВИНАРСТВА

Принципи делатности војних новинара прописани су Кодексом ЕМПА (European Military Press Association – Европског војног новинарског удружења), усвојеним на 20. конгресу у Винер Нојштату, 1999. године и могу се сажети на следећи начин: 1 – неотуђиво право на слободно изражавање војних масовних медија засновано на међународној конвенцији за заштиту људских права; 2 – дужност уредника и новинара да извештавају непристрасно и аутентично; 3 – чување мира и слободе као највиших вредности којих се војни новинари придржавају у свом раду на једнаким принципима као новинари цивилних масовних медија, и 4 – индивидуална одговорност и фер однос новинара према читаоцима и јавности (образложени, недискриминаторан и избалансиран однос према свим учесницима и заштита њихове приватности и осетљивих података).

ШИРЕЊЕ ТЕМАТског ОКВИРА

Неки војни масовни медији превазилазе обим тема које се строго односе на одбрану, јер су осим за професионалне војне и одбрамбене теме заинтересовани и за актуелну политичку ситуацију на домаћем и међународном плану, збивања на подручју кризних ситуација и одлуке које се доносе у ширем контексту одбране, историјска, комерцијална и друга невојна питања. Они су довољно храбри да укључе коментаре и прегледе војних стручњака и других признатих ауторитета, омогућавајући тако војним лицима да формирају властите ставове о важним збивањима у њиховом оперативном окружењу, те о другим питањима корисним за разумевање безбедносне и одбрамбене перспективе земље и њених грађана.

Као примере истакао бих два часописа: *Y – Magazin der Bundeswehr* (www.y-punkt.de), који издаје Немачка војска у месечном тиражу од 100.000 примерака, са по 120 страница; и *Forsvarets Forum* (www.fofo.no), главни магазин Норвешких оружаних снага који се издаје у 85.000 примерака. Има још неколико часописа ове врсте у Европи. Садржаји високог квалитета занимљиви су не само за оне који раде у систему одбране и припаднике оружаних снага. Према налазима норвешких колега, наведени тираж допире до најмање два и по пута већег броја претплатника. Истраживања која су спровели у 2006. години доказују да њихов часопис допире до више од 200.000 читалаца, јер га читају и породице, суседи, пријатељи и познаници претплатника.

путем вести и других актуелних информација намењених припадницима оружаних снага САД, Националне гарде, резервних снага, пензионисаних припадника и других заинтересованих страна. Објављује их приватна фирма регистрована у Сан Франциску и шаље неколико пута недељно на осам милиона адреса.

Упркос доминантном утицају служби за односе с јавношћу и напредним технологијама које чине да информације буду широко доступне, у данашње време добре војне новине и даље остају незаменљив елемент у војном животу. Праве их професионални новинари, уредници и стручњаци који преносе гомилу важних информација читаоцима на различитим нивоима, при чему су спремни да прихвате мишљења, повратне информација и критике.

Главни задатак војних масовних медија остаје непромењен, јер су намењени читаоцима који су у позицији да утичу на њихов садржај. Задаци и одговорност војних новинара базирају се на преношењу аутентичних и непристрасних информација о актуелним војним и одбрамбеним питањима.

Треба запазити да је већина европских војних билтена у јавној продаји. Доступни су у дигиталном облику, при чему се неки од њих објављују на Интернету неколико дана касније или у прилагођеној или скраћеној верзији, док су комерцијални војни билтени доступни само претплатницима.

■ Изложба европске војне штампе у Словенији

Састанак у Риму пре тридесет година означио је почетак садашње ЕМПА, која је регистрована у Швајцарској и окупља уреднике, новинаре и друге стручне асистенте војних масовних медија из 24 државе. Поводом 30-годишњице ЕМПА, у Словенији је одржан 28. конгрес, од 19 до 23. септембра 2007. године. (Између 1978. и 1984. године конгрес се одржавао сваке друге године).

Словеначки домаћини обележили су годишњицу изложбом војних штампаних медија, и то је био први догађај такве врсте у историји те организације. Циљ је био да изложба обухвати групу војних штампаних медија, часописа и магазина од националног значаја који се редовно објављују у Европи, без обзира на чланство у ЕМПА.

Изузетак је направљен само код презентације Словеније, где су уз главне билтене масовних медија на

нивоу бригаде, специјализоване војне часописе, били укључени и билтени које су објавиле професионалне организације и органи цивилне заштите и ублажавања последица катастрофа. У оквиру презентације Словеније, представљено је 11 примерака штампаних масовних медија и периодике, чији је тираж 62.368 примерака.

Код прикупљања материјала за изложбу из других европских земаља, посебан нагласак стављен је на штампане медије, које издају министарства одбране, оружане снаге и друге одбрамбене институције као информативне или професионалне војне билтене и магацине, те билтене које издају приватни издавачи. На изложби је представљена војна периодика из 25 европских земаља и институција.

Приликом прикупљања материјала и података за изложбу наишли смо на различите реакције, будући да је структура европских војних публикација врло разнолика, а издавачи су распрострањени. Главни подаци који се односе на магацине садржани су у посебном каталогу који је припремио Организациони одбор конгреса. Она се може добити у дигиталном облику на Интернет страници Министарства одбране Словеније <http://www.mors.si>.

■ Традиција европске војне штампе

Европска војна штампа има дугу традицију. Добра трећина од 113 периодичних публикација које су биле изложене у Словенији може се похвалити традицијом од преко 50 година, а 12 периодичних публикација објављује се 100 или чак 150 година.

Најстарији публикација ове врсте је аустријски војни часопис *ÖMZ – Österreichische Militärische Zeitschrift*, који је основан 1808. го-

дине, па је прошле године славио 200-годишњицу. Ова група публикација обухвата и италијанске часописе *Rivista Maritima* (1868), *Il Carabiniere* (1907) и *Rivista Militare* (1856), норвешке часописе *Norsk Militaert Tidsskrift* (1831) и *Norsk Tidsskrift for Sjovenssen* (1882), португалски часопис *Revista Militar* (1849), румунске часописе *Observatorul militar* (1859) и *Gandirea militara romaneasca* (1897), шпанску публикацију *Revista General de Marina* (1877), швајцарску публикацију *ASMZ* (1834) и српску *Одбрану*, која наставља традиције првог званичног војног листа у Србији, *Ратника* (1879), тако да се ове године обележава 130 година војне штампе у Србији.

Преглед европске војне штампе показује да се већина, односно 62 војне публикације објављују до шест пута годишње; има 35 месечника, пет недељника и пет полумесечника.

ИСКУСТВА ВОЈНЕ ШТАМPE У СЛОВЕНИЈИ

Независност Словеније означила је ново доба у развоју словеначког војног издаваштва. *Ревиија Словенска војска*, са тиражом од 11.300 примерака, која је постала главни информативни војни часопис Министарства одбране, основана је 1993. године.

Ревиија Обрамба је најстарији словеначки војни часопис, са тиражом од 7.000 примерака, коју од 1969. године објављује *Дефенсор*, издавач из приватног сектора.

Билтен Словенске војске који излази тромесечно, са тиражом од 450 примерака, издаје Генералштаб Словенске војске и садржи војноструктурне чланке и студије.

Промене унутар система одбране које произлазе из професионализације оружаних снага, приступања Алијанси и данашњих концепција развоја војне организације захтевају од комуникационих структура система да поново утврде најзначајније циљне групе и инструменте комуникације који могу да обезбеде најефикаснију подршку за основни ланац командовања и контроле.

Професионализација оружаних снага доводи до промене у интересовању јавности и појединих циљних група. Захтеви за информацијама официра, нижих официра, војника и других професионалних структура које се активно укључују у међународно окружење све су већи. У протоку професионалних информација, осим билтена, службе за подршку недовољно користе остале инструменте формалне комуникације, као што су службене информације и обавештења, прикази информација, интранет, инфо-тачке и слично.

Дакле, важну улогу интерног ширења информација о збивањима и променама у систему преузели су масовни медији, колеге на послу, гласине и други спољни и унутрашњи неформални извори. То је показала анкета међу читаоцима часописа *Словенска војска*. Накнадне анкете и истраживања не показују никакав суштински напредак у погледу побољшаног информисања особља.

Сходно томе, елементи система интерне комуникације, који не одговарају захтевима модерне професионалне војске и обухватају вакуум у информисању, или теме које су сувишне или прецењене, мораће да се побољшају. У будућности треба обратити пажњу на већу специфичност садашњих војних медија у погледу структуре професионалних оружаних снага, али и разумнију поделу садржаја информација, увођење експресних информација у електронском облику и приступачност за међународну јавност са повећаним бројем прилога и вести на енглеском језику.

У процесу интерног информисања, интранет треба да преузме већу улогу у протоку информација. Има и недостатака у области публикација које обрађују професионалну науку и проток знања, искуства и вештина акумулираних у систему, али не постоји довољно иницијативе, да не спомињемо могућности и интерес, да се они пренесу.

Војна штампа у Словенији је још једна област која у недавном периоду професионализације није следила захтеве оружаних снага у развоју. Тренутно, Војсци Словеније било би потребно 250 до 300 упутстава, приручника, референтна књига и других научних и стручних публикација. За опсежну издавачку делатност тако велике државне институције треба успоставити професионалну службу која обезбеђује издавачке, графичке и мултимедијалне услуге, која би била способна да задовољи повећане захтеве Војске Словеније и подсистема Министарства. То би било изводљиво, на пример, оснивањем војне новинско-издавачке куће са статусом јавне установе према надлежном праву. Исту праксу усвојиле су и друге земље, као што су Мађарска (Zrínyi Kommunikációs Kft.), Аустрија (Austria Medien Service), Пољска (Војно издаваштво), Чешка Република (AVIS – Agency of Military Information and Service), Латвија (Државна агенција „Tevijas sargs”) и други системи одбране.

Војска Словеније и систем одбране достигли су степен када су, поред новог приступа у комуникацији с јавношћу, потребне нове концепције војних публикација, будући да садашња организација не прати захтеве који су све већи.

Бугарска армија је једини европски војни лист који излази пет пута недељно, са тиражом од 12.000 примерака. Око 60 чланова уређивачког одбора припрема редовне недељне прилоге који обрађују различите теме. Румунија и Норвешка су земље са највећим бројем војних публикација. У свакој од њих излази 13 војних штампаних медија. У Норвешкој, поред *Forsvarets Forum*, главног војног часописа, билтена за војнике на редовном одслужењу војног рока и чланове националне гарде, своје билтене објављују и Удружење норвешких ветерана и официра, Норвешко хришћанско братско удружење и Норвешка женска лига за одбрану.

Код војних публикација у Румунији направљена је подела на другачији начин, у погледу садржаја, пошто поред главних постоје и специјализоване публикације посвећене одређеним видовима оружаних снага (као што су психолошке припреме и војна медицина) и другим специјализованим подручјима.

У Немачкој, војна штампа има највиши тираж, односно седам штампаних војних публикација укупно премашује 700.000 примерака. Немачки магазин за младе *Infospot* излази у 250.000 примерака четири пута годишње.

■ Прилагођавање променама

Као што је то случај са цивилним масовним медијима, у појединим европским земљама и војна штампа се стално ажурира и мења. Главни разлог за то су промене у технологији, развоју и реорганизацији оружаних снага у процесу професионализације.

Постоје и знатне разлике у садржају војних публикација. У већини земаља, издаје се једна или више општих војноинформативних публикација, намењених различитим циљним групама, односно интерној, стручној, општој и међународној јавности, стручним удружењима, младима, резервном особљу, командама, појединачним јединицама, војним базама и слично.

Већина земаља објављује и приватне часописе. Постоје бројне познате професионалне војне публикације у Европи које се баве одбраном, безбедношћу, стручним и научним темама.

Избор војних публикација обухвата и строго специјализоване стручне билтене намењене појединим видовима оружаних снага, војној техници и наоружању, спорту, војној медицини, историјским темама, међународним активностима, мировним операцијама...

Публикације се објављују на националним језицима. Уколико у земљи има више службених језика, као што је случај у Белгији и Швајцарској, онда се објављују на свим тим језицима.

Све је већи број војних штампаних медија који резимирају или припремају периодична издања на енглеском језику намењена иностраним читаоцима. У неким земљама које се могу упоредити са Словенијом, као што су Аустрија, Чешка, Словачка, Хрватска, Литванија, Латвија, Естонија, Србија, издаје се различит број војних штампаних публикација.

У Аустрији, три главна штампана медија која обрађују војне теме издају се у тиражу који премашује 30.000 примерака, тако је и у Словачкој, пет издања са тиражом од 57.000 примерака је у Чешкој, док у Хрватској, Министарство одбране објављује недељник *Хрватски војник* у 5.800 примерака.

Постоје разлике и међу балтичким земљама. У Естонији и Латвији објављује се један војни часопис по земљи са тиражом од 10.000, односно 5.000 примерака, док се у Литванији издају чак четири војна часописа са укупним тиражом од 10.000 примерака.

У последње три године најучљивија реорганизација војне штампе одиграла се у Пољској, где је број војних публикација са 14 смањен на пет службених новина. Пре две године белгијске колеге одлучиле су да укину часопис *Vox* за интерну јавност, која је прешла у електронски облик, док су задржали *Direct*, главни војни часопис.

Завршили бисмо ово упоређивање подацима који се односе на Србију, где се издају два војна часописа, *Одбрана* са тиражом од 13.500 примерака и *Нови гласник* са 1.600 примерака. ■

Мр Роман БРИЦ
Са енглеског превела Гордана КУБУРА